

УДК 342.1

Ігор Діордіца,

канд. юрид. наук, доцент

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

У статті автором було проаналізовано поняття інформаційних прав і свобод людини і громадянина та акцентовано увагу на тому, що не слід ототожнювати поняття «інформаційні права» та «право на інформацію». Здійснено аналіз доктрини в даній сфері. Аргументовано положення про те, що загалом інформаційні права і свободи людини і громадянина не можна однозначно віднести до одного чи іншого виду. Класифікація інформаційних прав і свобод людини та громадянина може здійснюватися за різноманітними критеріями та не є усталеною, оскільки вони є невичерпними.

Ключові слова: інформаційне право, інформаційні права, покоління прав людини, електронна петиція, право на інформацію, право на доступ до інформації.

Актуальність теми. У доктрині і міжнародних правових актах існують різні підходи до класифікації основних прав і свобод людини і громадянина. Залежно від виду суб'єктів пропонується розрізняти права людини, права нації, права людства. Права людини розрізняють за часом виникнення – покоління прав людини. З урахуванням міжнародних правових актів і стандартів, загальнолюдських вимірів і цінностей складений розділ II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», у якому основні права та свободи людини і громадянина класифікуються за сферами життєдіяльності: громадянські; політичні; соціально-економічні і культурні права і свободи. Також існують і інші класифікації. Зважаючи на те, що інформаційні права є досить новою правовою категорією, то, перш за все, наголошую на дискусійності їх правового змісту та наповнення (право на інформацію чи право на доступ до інформації, як приклад) та, відповідно, необхідності розробки уніфікованого підходу до розуміння даного виду прав.

Актуальність цього наукового доробку обумовлена тим, що питання прав людини на сьогодні є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти. Саме стан справ у сфері прав особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому, а без належної їх класифікації стає майже не можливою їх реалізація.

Загальнотеоретичним питанням інформаційних прав і свобод людини і громадянина в юридичній науці присвячено достатньо

уваги, але необхідно зауважити, що питання ґрунтовного аналізу класифікації інформаційних прав людини і громадянина в сучасних умовах залишається актуальним. Це підтверджується значною кількістю наукових досліджень із даної проблематики: наукова школа В.А. Ліпкана [1-11], В.С. Цимбалука [12], Б. А. Кормич [13] та ін. У наявних наукових працях вказані питання розглядалися фрагментарно, без комплексного підходу та без урахування останніх подій у суспільстві, що, у свою чергу, зумовлює необхідність наукового аналізу цього питання та підтверджує його актуальність.

Мета статті полягає у дослідженні класифікації інформаційних прав людини і громадянина.

Виходячи з розуміння загальної проблеми даної наукової роботи, автором поставлені такі завдання: проаналізувати поняття інформаційних прав і свобод людини і громадянина, проаналізувати національне законодавство та доктрину у даній сфері, дослідити наявні класифікації прав і свобод людини і громадянина.

Виклад основного матеріалу. Класифікація основних прав людини набуває практичного значення, зокрема, під час розробки, творення конституції та інших законів будь-якої держави (в тому числі України), оскільки сприяє забезпеченню повноти й обґрунтованості, послідовності викладу таких прав у законодавстві, а також диференційованому визначенню юридичних засобів їх охорони та захисту.

Видова класифікація прав людини, котра відображена у назвах прийнятих 1966 р. Між-

народних пактів про соціальні, економічні і культурні права, а також про права громадянські та політичні, хоча й була на той час значним кроком уперед, зараз уже навряд чи видається взірцевою, з огляду на досягнення суспільної науки, і не завжди здатна задовольнити правореалізаційну та правозахисну практику. Зокрема, не можна не зазначити, що всі права людини є соціальними у тому сенсі, що вони обумовлені соціумом, суспільством як за змістом, так і за засобами їх здійснення. Зважаючи на це, «несоціальних» прав людини (особи) існувати не може. Стосовно ж так званих «громадянських» прав, то таке поняття (як і сам термін) природним чином асоціюється з правами саме громадян, тобто не всіх, не будь-яких людей, а лише юридичне визнаних громадян тієї чи іншої держави. Тому зазначене поняття не є тотожним поняттю особистих (точніше, особистісних або ж особових) прав людини [13, с. 25].

Багатоманітність сфер та аспектів прояву суб'єктивних прав і свобод людини і громадянина зумовлює їх різний характер та можливість класифікації за певними критеріями.

Відповідно до еволюції розвитку права людини розподіляють на:

- а) права першого покоління, тобто політичні, громадянські та особисті права;
- б) права другого покоління як комплекс соціально-економічних прав, що стали результатом втілення загальнолюдських цінностей та соціально-демократичних ідей і були закріплені у документах ООН;
- в) права третього покоління – це комплекс колективних прав, висунутих країнами, які звільнилися від колоніальної залежності та визначили свою політику як миролюбну, суверенну, незалежну, засновану на принципах самовизначення і територіальної цілісності.

У сучасній юридичній літературі з'явилися ідеї щодо можливості виділення в окрему групу прав четвертого покоління – прав людства. Серед них називають право на мир, екологічні, інформаційні права, право на ядерну безпеку тощо. Основним призначенням названих прав є забезпечення процесу виживання людства як біологічного виду, збереження цивілізації та подальшої соціалізації людства [15, с. 168]. Щодо назви «право людства», то в правовому аспекті воно, на мою думку, є недоцільним. Аргументую це таким чином: «людство» – всі люди землі, рід людський, людське суспільство; велика кількість людей, об'єднаних певними позитивними ознаками [16, с. 254], а беручи до уваги те, що одним із видів інформаційних прав є право на доступ до інформації, право на інформаційний запит та звернення як спо-

соби його реалізації, то інформаційні права є індивідуальними, а не колективними.

Також, на підтвердження власної точки зору зазначу таке положення. Зважаючи на той факт, що в Україні на законодавчому рівні відсутня уніфікована дефініція категорії інформаційних прав, тому, використовуючи доктринальні напрацювання, акцентуємо увагу на тому, що інформаційні права людини – гарантовані державою можливості людини задовольняти її потреби в отриманні, використанні, поширенні, охороні і захисті необхідного для життєдіяльності обсягу інформації [17]. Також у ньому йдеться про окремого індивіда, а не все людство в цілому.

Зважаючи на наявність значної кількості напрацювань в інформаційній сфері щодо інформаційних прав людини і громадянина, пропоную виділити низку базових положень, на яких і буде ґрунтуватися наукове дослідження:

1. «Право на інформацію» та «інформаційні права» – поняття нетотожні. Поняття «інформаційні права і свободи людини та громадянина» є ширшим поняттям, оскільки охоплює не лише можливість «вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію будь-яким способом, на свій вибір» або навіть «можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів», а це усі права і свободи людини і громадянина, що мають інформаційний характер.

2. Інформаційні права і свободи людини та громадянина становлять цілісний екзистенціальний феномен, який можна пізнати виключно крізь призму їхніх системних властивостей, що проявляється у наявності прав і свобод інформаційного характеру у різних сферах життєдіяльності суспільства. Тому доцільно говорити про інформаційні права і свободи людини та громадянина в екологічній сфері, економічній сфері, політичній сфері, управлінській сфері тощо, які корелятивно поєднані і в своїй інтегративній сукупності становлять систему інформаційних прав і свобод. Адже поява інших сфер життєдіяльності суспільства не змінює сутності цього феномена. Нині будь-які суспільні відносини проявляються через інформацію, інформаційну сферу. Можна стверджувати, що інформаційні права і свободи є в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства.

3. Правові норми, визначаючи конкретний зміст прав і свобод людини та громадянина, не дають їх вичерпного переліку. Розвиток міжнародного та національного законодавства, юридичної доктрини сприяє

перманентному розширенню спектру прав і свобод людини та громадянина [18].

Ядром інформаційних прав людини є право на інформацію. Крім загального визначення права людини на інформацію в ст. 34 Конституції, є низка інших інформаційних прав і свобод, що закріплюються конституційними нормами: свобода особистого і сімейного життя (ст. 32); таємниця листування, телефонних переговорів, телеграфної й іншої кореспонденції (ст. 31); право громадянина не зазнавати втручання в його особисте та сімейне життя шляхом збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах та організаціях із відомостями про себе (ст. 32). З прийняттям Закону України «Про захист персональних даних» актуалізується проблема обігу та захисту персональних даних і, насамперед, відповідного інформаційного права людини; право громадянина направляти індивідуальні або колективні письмові звернення або особисто звертатися в органи державної влади, органи місцевого самоврядування та до посадових і службових осіб цих органів (ст. 40); право кожного громадянина на сприятливе навколишнє середовище, достовірну інформацію про її стан (ст. 50); право кожного на свободу творчості і право доступу до культурних цінностей (ст. 54); право кожного громадянина на одержання кваліфікованої правової допомоги (ст. 59).

Деякі конституційні положення також мають відношення до інформаційних прав і свобод (наприклад, статті 21, 24, 23, 35, 53). Зрозуміло, що Конституція України закріплює основний зміст прав і свобод в інформаційній сфері, але їх конкретизація відображається в низці інших нормативно-правових актів [4, с. 168].

Ще одним моментом, який варто дослідити, є те, що, по-перше, не всі науковці доримуються точки зору щодо існування окремої галузі інформаційного права (адміністративісти), по-друге, інформаційні права відносять до першої, третьої або ж четвертої категорії прав людини і громадянина.

Щодо першого, то наголошую на тому, що інформаційне право є відносно новою і самостійною галуззю права, яку активно розвивають такі дослідники, як наукова школа В. А. Ліпкана, В. С. Цимбалюк, І. В. Сопілко, Г. Г. Почепцов, Б. А. Кормич та ін., які здійснювали комплексні розвідки з різних питань у вищезазначеній сфері. Також інформаційне право через предмет правовідносин – інформацію – пов'язане як із провідними

галузями права (конституційним, адміністративним, цивільним, кримінальним), так і з різними іншими комплексними галузями права (фінансовим, господарським, екологічним ін.), спеціальними галузями права (інвестиційним, транспортним, податковим та ін.), а також міжгалузевими інститутами права: правом інтелектуальної власності, з іншими інститутами різних галузей права, де похідним предметом є суспільні відносини щодо інформації (твір, винахід, корисна модель, масова інформація, архіви, бібліотеки тощо). Субінститутами інформаційного права можна вважати такі, як: право свободи інформації, право доступу до інформації, правовий режим інформації з обмеженим доступом та інші [13, с. 56]. Окремий інтерес викликає категорія «право свободи інформації» [19]. Перш за все, зазначу, що воно не є уніфікованим і, як я зауважив, є досить дискусійним. Пояснити це можна таким чином. Здебільшого в законодавстві України закріплено право на щось, а не право чогось. Тому доцільнішою є категорія «право на свободу інформації». Ключові концептуальні положення щодо сучасного міжнародно-правового регулювання свободи інформації були закладені на універсальному рівні резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 59(1) «Скликання міжнародної конференції з питання про свободу інформації», прийнятою 14 грудня 1946 року. Свобода інформації є основним правом людини і являє собою критерій усіх видів свободи, захисту яких Об'єднані Нації себе присвятили.

Друге положення обґрунтую таким чином. Здебільшого критерієм класифікації прав і свобод людини і громадянина слугують сфери життєдіяльності індивіда, які виступають своєрідним простором, у межах якого здійснюється їх охорона. За цим критерієм у Конституції України виділяють такі основні групи прав і свобод, як громадські, політичні, економічні, соціальні та культурні.

Інший науковець також підтримує цю позицію. Він зазначає, що специфіка інформаційної безпеки людини, на відміну від державної безпеки, полягає в тому, що вона базується, передусім, на чітких та дієвих гарантіях прав і свобод людини у сфері інформації. Наголошує на тому, що права на свободу інформації, свободу думки і слова належать до так званих прав «першого покоління» – громадянських та політичних прав, які від початку вважалися і вважаються невід'ємною частиною людської особистості. Права і свободи людини у сфері інформації є важливим фактором, що визначає не лише умови існування конкретного індивіда, а й

багато в чому долю політичного устрою держави. Погоджуюся з тим, що права і свободи людини у сфері інформації є ключовими інститутами громадянського суспільства, правової, демократичної держави. Реалізація прав на інформацію, свободу слова є найважливішим механізмом захисту прав людини [14, с. 56], оскільки такий захист базується, перш за все, на обізнаності особи у своїх правах, яку можна досягти за умови отримання доступу до тієї чи іншої інформації. Та, як було зазначено вище, інформаційні права не обмежуються лише правом на інформацію. Демократичне суспільство передбачає підвищення ролі масової свідомості, яка, в свою чергу формується, у членів суспільства під впливом інформації [20].

Як відомо, права першого покоління, тобто політичні, громадянські та особисті права, були проголошені першими буржуазними революціями у Франції, Англії та США і закріплені відповідними деклараціями [14, с. 168], але в цих документах ще не йшлося про інформаційні права та свободи.

Таким чином, різноманітність інформаційних прав і свобод ставить науковим завданням подальшу їх інтерпретацію та класифікацію з метою виявлення їх проникнення в усі сфери суспільного життя [11, с. 64] та вироблення уніфікованої класифікації.

А от, наприклад, В. Бесчастний в еволюції прав людини виділяє три покоління. За його періодизацією права і свободи людини у сфері інформаційних відносин можна віднести до третього покоління. До нього належать права і свободи, що забезпечують якість життя, серед яких досить вагомим місцем посідає свобода інформації. Саме ці права стали одним із правових інструментів боротьби людства з інформатизацією життя у період переходу до постіндустріального суспільства. У юридичному аспекті права і свободи будуються так, щоб забезпечити законні інтереси людей і запобігти можливому обмеженню їхніх прав і свобод у результаті зловживання ними з боку інших осіб. Виняткове значення має особлива група прав, що характеризують свободу висловлення думок, до якої входять свобода слова, друку, право на одержання інформації, а також свобода поширення інформації [22, с. 79-80].

Я не підтримую дане положення, оскільки третє покоління прав людини – колективні права народів (націй), тобто права всього людства, що ґрунтуються на солідарності людей, їх належності до якоїсь спільноти (асоціації). Це право на мир, безпеку, незалежність (самовизначення народів), на здорове навколишнє природне середовище, на соціальний і економічний розвиток як людини, так і люд-

ства в цілому [23, с. 65]. Ще раз наголошую на тому, що інформаційні права є, перш за все, індивідуальними.

З урахуванням міжнародних-правових актів і стандартів, загальнолюдських вимірів і цінностей складений розділ II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», у якому основні права та свободи людини і громадянина класифікуються за сферами життєдіяльності: громадянські; політичні; соціально-економічні і культурні права і свободи.

Щодо інформаційних прав і свобод людини та громадянина зауважу, що вони належать до всіх груп. Обґрунтувати це можна таким чином. Відповідно до чинного законодавства, до громадянських (особистих) прав і свобод людини відносять: право на життя; право на повагу честі і гідності людини; право на свободу й особисту недоторканність; недоторканність приватного життя, житла; свободу пересування і вибору місця проживання; свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань; свободу вибору національності і вибору мови спілкування; право на судовий розгляд; право на презумпцію невинуватості; свободу вираження поглядів; свободу інформації; свободу від катувань і інших форм нелюдського поводження і покарання; таємницю листування тощо [24, с. 65]. Більшість із перерахованих прав і має основним своїм об'єктом інформацію. Наприклад, наступним видом громадянських прав людини є її права у сфері сімейного й особистого життя, які значною мірою залежні від морально-етичних норм, що властиві тому чи іншому суспільству. У разі поширення недостовірної інформації про особу та членів її сім'ї держава гарантує судовий захист права спростувати таку інформацію, вилучати її та відшкодовувати моральну і матеріальну шкоду, завдану збиранням, зберіганням і поширенням недостовірної інформації. Як правило, йдеться про інформацію, що заподіює шкоду особистій і діловій репутації людини та членів її сім'ї.

До того ж Конституцією закріплюється право громадян на ознайомлення в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною та іншою захищеною законом таємницею.

Так само відносять до громадянських прав і право на свободу думки і слова (ст. 34) та право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35). Хоча існує думка, що право на свободу думки і слова слід зараховувати до культурних прав людини і громадянина, оскільки воно визначає міру можливої поведінки саме в культурній (духовній)

сфері суспільних відносин. Це право гарантує кожному право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб, за винятком інформації, обіг якої обмежується чинним законодавством [24, с. 168].

Політичні права і свободи являють собою можливість брати участь у державному та громадському житті, впливати на діяльність державних органів, громадських об'єднань політичного спрямування.

До політичних прав і свобод належать свобода пересування, вільний вибір місця проживання; право на участь в управлінні державними справами та участь у референдумах; право на вільні вибори до органів державної влади та місцевого самоврядування і право бути обраним до цих органів; право на звернення до органів державної влади і місцевого самоврядування; свобода слова, право на свободу об'єднання; право на мирні збори, мітинги і демонстрації; право направляти письмові звертання або особисто звертатись до органів державної влади та інш. [25, с. 160].

Одним зі способів реалізації цих прав є електронна петиція – офіційне звернення (колективне чи індивідуальне) з вимогою, пропозицією чи скаргою до відповідних суб'єктів (уточнення – органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, об'єднань громадян або посадових осіб) через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції.

Залежно від характеру свободи, відображеної в правах або юридичних свободах, розрізняють негативні і позитивні права і свободи людини і громадянина, що відображає позитивні та негативні аспекти свободи [26, с. 56]. На мою думку, інформаційні права також підпадають під цю класифікацію.

Позитивні права людини фіксують обов'язки держави, осіб і організацій надати громадянину ті або інші блага, здійснювати певні дії (право на соціальне забезпечення, право на інформаційний запит та звернення тощо).

Негативні права визначають обов'язки держави та інших людей стримуватися від тих або інших дій у ставленні до особи (наприклад, обов'язок надавати достовірну екологічну інформацію чи інформацію про продукт харчування).

За характером суб'єктів розрізняють: права громадян держави; права іноземців; права осіб без громадянства; права осіб із подвійним громадянством [21, с. 160]. Щодо інформаційних прав і свобод, то вони належать

усім категоріям фізичних осіб. Наприклад, право на доступ до правової інформації – законодавства України – мають усі особи незалежно від їхньої громадянської належності.

За соціальним статусом: права людини, що належать суб'єкту від народження та гарантуються суспільством; права громадянина, які надаються, гарантуються та охороняються державою, до якої належить особа [21, с. 161]. За даним критерієм низка інформаційних прав є такими, що особа отримує при народженні (наприклад, право на безпечне навколишнє середовище та право на доступ до екологічної інформації відповідно). Щодо прав громадянина, то тут зазначу про отримання права на доступ до інформації, яка є державною чи банківською таємницею та ін.

Також акцентую увагу на тому, що інформаційні права і свободи людини і громадянина є невідчужуваними, тобто такими, які надаються людині з народження, необмежені нічим та ніким. Вони є першочерговими – всі інші права є похідними від них. Обмеження встановлюються щодо інформаційних прав, які особа отримує в силу виконання службових обов'язків.

Досить поширеним є поділ прав і свобод особи на *основні (фундаментальні) та інші*. Під основними правами і свободами розуміють конституційні права і свободи, а також ті, що закріплені у міжнародно-правових документах із прав людини і містять загально визнані універсальні стандарти. Основні права і свободи являють собою серцевину правового статусу, вони передбачають можливість виникнення в особи на їх основі великої кількості інших прав і свобод. Вони є правовою базою для похідних, але не менш важливих, інших прав і свобод.

За ступенем поширення права людини і громадянина поділяються на: загальні, що поширюються на всіх громадян, та спеціальні, які поширюються на окрему категорію громадян, що залежить від соціального, службового положення, статі, віку тощо (доступ до службової інформації).

За кількістю суб'єктів, що реалізують, права і свободи: індивідуальні (право на життя, труд); колективні (право на мітинги, страйки) [18]. Як було вище зазначено, інформаційні права за своєю суттю є індивідуальними, але також передбачається і колективне звернення – петиція (10000 підписів).

Підтримую позицію про те, що класифікація інформаційних прав і свобод людини та громадянина вона може здійснюватися за різноманітними критеріями та не є усталеною, оскільки вони є невичерпними [18].

Наступним критерієм класифікації прав і свобод людини і громадянина є спосіб їх

здійснення: активні (свобода «для», тобто для вчинення активних дій) і пасивні (свобода «від», тобто від втручання, перешкоджання з боку інших суб'єктів) [18].

Сучасні дослідники інформаційного права розрізняють активне і пасивне право на доступ до інформації. Право на доступ до інформації, як воно закріплене в статті 34 Конституції, є «активним» за своїм змістом, оскільки становить певну міру поведінки і для його реалізації людині необхідно вдатися до активних дій.

Активність означає діяльну участь у чому-небудь, а пасивність – бездіяльність. Виходячи з викладеного, активне право на доступ до інформації – можливість доступу, тобто вчинення певних, передбачених законом дій, які спрямовані на отримання необхідної інформації. Здійснення цього права може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя, а пасивне право доступу – це можливість особи отримувати інформацію, не вчиняючи жодних цілеспрямованих дій (реклама в метрополітені, на бігбордах тощо) [6, с. 74].

Якщо говорити про інформаційні права і свободи людини і громадянина як пасивні, то вони гарантуються державою, і активні також. Наприклад, за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Щоб отримати відкриту інформацію, особа досить часто не повинна вчиняти жодних активних дій. А щодо права «від», то законодавством передбачається право забороняти розповсюдження персональних даних та ін.

Висновки

Таким чином, резюмуючи вищезазначене, я дійшов висновків, що, по-перше, не слід отожднювати «інформаційні права» та «право на інформацію». Останнє є одним із різновидів першого. По-друге, інформаційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути віднесені до традиційних трьох поколінь прав людини, оскільки, базуючись на постійних змінах у суспільстві (перехід від індустріального до суспільства знань, першочергову роль у якому відіграє саме інформація, яка і є об'єктом права на інформацію, а також науково-технічний прогрес), інформаційні права мають специфічні ознаки і повинні становити окреме четверте покоління

прав людини. Зважаючи на наявність інших класифікацій (громадянські та політичні, як приклад), також наголошую на належності інформаційних прав до обох груп. Загалом, інформаційні права і свободи людини і громадянина не можна однозначно віднести до одного чи іншого виду. Класифікація інформаційних прав і свобод людини та громадянина може здійснюватися за різноманітними критеріями та не є усталеною, оскільки вони є невичерпними

Список використаних джерел:

1. Ліпкан В. А. Консолідація інформаційного законодавства України : монографія / В. А. Ліпкан, М. І. Дімчогло / за заг. ред. В. А. Ліпкана. – К. : ФОРМ О. С. Ліпкан, 2014. – 416 с.
2. Ліпкан В. А. Інкорпорація інформаційного законодавства України : монографія / В. А. Ліпкан, К. П. Череповський / за заг. ред. В. А. Ліпкана. – К. : ФОРМ О. С. Ліпкан, 2014. – 408 с.
3. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : навчальний посібник / В. А. Ліпкан, Ю. Є. Максименко, В. М. Желіховський. – К. : КНТ, 2006. – 280 с.
4. Баскаков В. Інформація з обмеженим доступом: поняття та ознаки / В. Баскаков // Актуальні проблеми державотворення : матеріали науково-практичної конференції (Київ, 28 червня 2011 р.). – К. : ФОРМ Ліпкан О. С., 2011. – С. 47–49.
5. Залізник В. А. Міжнародно-правове регулювання права на інформацію / В. А. Залізник // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 8. – С. 69–72.
6. Рудник Л. І. Право на доступ до інформації : дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Національний університет біоресурсів і природокористування України / Людмила Іванівна Рудник. – К., 2015. – 247 с.
7. Капінус Л. І. Право на доступ до інформації як елемент правового статусу людини та громадянина / Л. І. Капінус // Підприємництво, господарство і право. – 2014. – № 1. – С. 53–57.
8. Логінов О. В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. В. Логінов ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2005. – 20 с.
9. Череповський К. П. Інкорпорація інформаційного законодавства України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / К. П. Череповський ; Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2013. – 19 с.
10. Татарникова К. Г. Кодифікація законодавства України про інформацію : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Національний університет біоресурсів і природокористування України / Кристина Геннадіївна Татарникова. – К., 2014. – 212 с.
11. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є. Інформаційні права і свободи людини та громадянина // Підпри-

емництво, господарство і право. – 2011. – № 9. – С. 64–68.

12. Цимбалюк В. С. Інформатизація державного управління і національна безпека України / Р. А. Калюжний, В. С. Цимбалюк // Розбудова держави. – 1993. – № 8. – С. 56–64.

13. Кормич Б. А. Інформаційне право: підручник / Рекомендовано МОН України для вищих навчальних закладів / Б. А. Кормич. – Х.: Бурун і К, 2011. – 334 с.

14. Римаренко Ю. І. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи, теорія та практика / Ю. І. Римаренко, Ю. С. Шемпученко, Т. Вюртенбергер, Ю. М. Грошевой, К. В. Балабанов. – К., 2006. – 738 с.

15. Теорія держави і права / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.

16. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. О. Єрошенко. – Донецьк: ТОВ «Глорія Трейд», 2012. – 864 с.

17. Куц І. Визначення поняття «інформаційні права людини» [Електронний ресурс] / І. Куц. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2012/vuznachennya-ponyattya-informatsijni-prava-lyudyny/>

18. Собків Я. М. Класифікація інформаційних прав і свобод людини та громадянина [Електронний ресурс] / Я. М. Собків. – Режим доступу: <http://goal-int.org/klasifikaciya-informacijnix-prav-i-svobod-lyudini-ta-gromadyanina/>

19. Созыв международной конференции по вопросу о свободе информации: Резолюция ГА ООН 59 (I) от 14.12.46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/G/EN/NR0/033/10/IMG/NR003310.pdf?OpenElement

20. Шапіро В. С. Права і свободи людини в галузі інформаційного права [Електронний ресурс] / В. С. Шапіро. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/13614>

21. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

22. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: навчальний посібник / В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков. – К.: Знання, 2007. – 467 с.

23. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник / О. Ф. Скакун. – 2-ге видання. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 520 с.

24. Погорілко В. Ф. Конституційне право України: підручник / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – 2-ге вид., переробл. та доопр. – К.: Прав. єдність; Алерта, 2010. – 432 с.

25. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навчальний посібник. – К.: МАУП, 2003. – 240 с.

26. Берлін І. Дві концепції свободи // Сучасна політична філософія: Антологія / упоряд. Я. Кіш; пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – С. 56–113.

В статтє автором было проанализировано понятие информационных прав и свобод человека и гражданина и акцентировано внимание на том, что не следует отождествлять понятия «информационные права» и «право на информацию». Осуществлен анализ доктрины в данной сфере. Аргументировано положение о том, что в целом информационные права и свободы человека и гражданина невозможно однозначно отнести к одному или другому виду. Классификация информационных прав и свобод человека и гражданина может осуществляться по различным критериям и не является устойчивой, поскольку они являются неисчерпаемыми.

Ключевые слова: информационное право, информационные права, поколения прав человека, электронная петиция, право на информацию, право на доступ к информации.

It was stated that “information rights” and “right on information” are not the same. The latter is one of the first varieties. Secondly, it was marked that information rights and freedoms of man and citizen cannot be attributed to the traditional three generations of human rights, because, basing on the constant changes in society – the transition from the industrial society to the society of knowledge, in which the primary role is played exactly by the information, which is the object of the right on information and scientific and technical progress, the information rights have specific characteristics and should be separate on the fourth generation of human rights. The attention was paid to the point of view concerning the presence of other classifications – citizens and political, as an example, and it was also emphasized the affiliation of information rights to both groups. It was stated that, in general, information rights and freedoms of a person and a citizen it cannot be attributed to one or another species. Classification of information rights and freedoms of a person and a citizen can be carried out for a variety of criteria and is not established, because they are inexhaustible.

Key words: information law, information rights, generation of human rights, e-petition, right on information, right on access to information.

